

mpellunt ingenia carnificis et genera pœna- A
s magis negavit, qui Christum vexatus, an
tatus amisit? qui cum amitteret (1), doluit?
an amitteret lusit? Et tamen illæ cicatrices
o prælio insculptæ, et utique (a) invidiosæ
istum, quia vicisse cupierunt, et sic quoque

gloriosæ, quia non vincendo cesserunt, in quas adhuc
et diabolus ipse suspirat, cum sua infelicitate, sed
casta; cum pœnitentia mœrente, sed non erubescente
ad Dominum de venia. (b) Denuo dimittitur eis qui pec-
culariter negaverunt; (c) solis illis caro infirma est.
Atqui nulla tam fortis caro, quam quæ spiritum elidit.

LECTIONES VARIANTES.

arteret *Seul. Oberth.*

COMMENTARIUS.

a gravissimum, pro quo tot supplicia in veteri
L. utque instituti ritus pœnitendi. LE PR.
vidiosæ apud Christum. Invidiam facientes
Sic lib. de Fuga, *Malo invidiam ei facere per
m ipsius pereundo.* Diximus supra. RIC.
mo dimittitur eis qui peculiariter negaverunt.
ritati pudor, et mutare sententiam nobis li-
negare non licet in authentico scriptum
enuo dimittitur eis qui peculiariter negaverunt. B
lausula sequens evincit. Ludit Afer ambiguo
et jaculum torquet in Psychicos, quale supra,
eriores botulos iisdem objecit, qui luxuria
tur, et nuptias repetitas probarent: *Denuo, in-
mittitur eis qui peculiariter negaverunt.* Quasi
Hominibus bene vasatis et bene peculiatibus
psychici, qui pœnitentiam indulgent mœchis,

vase ac peculio suo abutentibus, adeoque Christum
negantibus, quoties membra sua, quæ fuere Christi,
faciunt membra meretricis. Peculiariter Christum ne-
gant qui de peculio suo ludunt, adversus datam
Christo fidem. RIC.

(c) *Solis illis caro infirma est.* Libidinosi, mœchis,
fornicatoribus. Psychicorum disciplinam vituperat,
qui de tribus defectis mortiferis, idololatria sive nega-
tionæ, homicidio, et mœchia, solis mœchis Ecclē-
siam redderent, quæ magis reddenda videretur ido-
lolatris, sive negantibus, post expressam violentia
tormentorum idololatriam sive negationem pœnitenti-
bus, cum isti, non nisi asperitate tormentorum coacti,
at mœchi et fornicatores, per libidinem et volupta-
tem sponte ipsi suapte, peccaverint. RIC.

QUINTI SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI

DE PALLIO ^(d)

LIBER.

MENTUM. — Hoc opusculum pro pallio apolo- C
se, satirico sale inspersam, apud Carthagi-
habitam eruditi consentiunt. Cum enim a popula-
is reprehenderetur, quod togam pallio commu-
toc est, quod Christi militiæ nomen dedisset,
hac apologia illi occurrit: noluitque sibi in-
iæ crimē adharere, fuisseque semper in
verso ab ipsius conditu officiorum commutationes.

CAPUT PRIMUM.

ipes semper (e) Africæ (f), viri Carthaginien-

ses, vetustate nobiles, novitate felices, gaudeo vos tam
prosperos temporum, cum ita vacat ac juvat, (g) habi-
tus denotare. Pacis hæc et annonæ (2) otia: ab
imperio et a cælo bene est. Tamen et vobis habitus
aliter olim; tunicæ fuere, et quidem in fama (h) de
subteminis studio, et (i) luminis concilio (3), et
mensuræ temperamento; quod neque trans crura
prodigæ, nec intra gēna inverecūda, nec brachiis
paræ (j) (4), nec manibus arctæ, (k) sed nec cingulo
sinus dividere (5) expetitur: (l) quadrata iustitia

LECTIONES VARIANTES.

annonæ et otia *Salmasius.*
usilio *Rhen. Franq. Paris.*

(4) *Paræ Fran. Par. paræ Rhen.*

(5) *Dividente expedita Rhen. expeditum Salm.*

COMMENTARIUS.

e Pallio. Multa in hanc rem, adeoque ad to- D
sculi lucem præclara tradidit Cl. Salmasius,
e ad veterum exemplarium fidem accuratis-
iam vero nos ubique fere hic sequimur. RIC.
1.—(c) *Principes semper Africæ.* Cum Tertul-
oto hoc libello de variis totius orbis, urbium,
que rerum mutationibus tractare debeat, de pœ-
a etiam Carthaginensium habitus et *πολιτεία*
one, nihil tamen eos quantum ad primatum attinet
e, initio libelli hujus statim contestatur. SALM.
Principes semper Africæ. Africæ principatum per-
arthaginienses solos fuisse nemo ambigit; in
easum ita locutus est Apuleius, lib. III *Florid.*
illudque bis repetit: quod forte aliis observari
MERC.

Habitus denotare. Denotare Tertullianus usur-
notare sive taxare. RHEN.

De subteminis studio. Commendat eas tunicas
teminis studio, quod studiose nimirum diligen-
textæ essent. Per subtemen fortasse totam tex-

turam intelligit. SALM.

(i) *De luminis concilio.* Hoc est, ob bene commissa
et comparata colorum temperamenta. Ipse apertissi-
me interpretatur, lib. de *Pudicitia.* Lumen de pur-
pura dicitur. Plinius, IX, ubi de purpura: *Omnem
vestem illuminat,* et apud Trebellium Pollionem, *Chla-
mides veri luminis.* Concilium autem intellige concilia-
mentum, seu conciliationem. RIC.

(j) *Nec brachiis paræ.* Verissimum est quod notavit
Salmasius ex veteribus libris legendum, *paræ,* ut di-
catur *parus* (quemadmodum, *rarus*). RIC. — A quo
adjectivo ortum esse adverbium *parum,* ut a *nimis* ni-
mum, videtur Salmasio. LEOR.

(k) *Sed nec cingulo sinus dividere expetitur.* Sic ve-
teres libri. Hoc est, Olim non expetebant nec curaban-
Carthaginenses sinus vestis dividere. LEOR.

(l) *Quadrata iustitia beatæ in viris stabant.* Justitiam
tunicarum dicit eo sensu, quo (*advers. Hermogenem*),
justitiam notationis neutram in partem inclinantis.
LEOR. — Justitiam vocat *τὴν ἀμυστήριον.* SALM.

biunt mœchi, statim adeunt fornicatores, jam preces circumsonant, jam lacrymæ circumstagnant maculati cujusque; (a) nec ulli magis aditum carceris redimunt, quam qui Ecclesiam perdiderunt. (b) Violantur viri ac fœminæ in tenebris plane ex usu libidinum notis, et pacem ab his querunt qui de sua periclitantur. (c) Alii ad metalla confugiunt, et inde communicatores revertuntur, ubi jam aliud martyrium necessarium est delictis post martyrium novis. Quia enim in terris et in carne sine culpa? quis martyr sæculi incola, (d) denariis (1) supplex, medico obnoxius et fœneratori? (e) Puta nunc sub gladio jam capite (2) librato, puta in patibulo jam corpore expanso, puta in stipite (f) jam leone (3) concesso, puta in axe, jam incendio adstructo (4), in ipsa, dico, securitate et possessione martyrii, quis permittit homini donare quæ Deo reservanda sunt? a quo ea sine excusatione damnata sunt; quæ nec apostoli, quod sciam, martyres et ipsi, donabilia judicaverunt. Denique jam ad bestias depugnauerat Paulus Ephesi (I Cor. XV, 52), cum interitum decernit incesto (I Cor. V, 5 sqq.). Sufficiat martyri propria delicta purgasse (g). Ingrati vel superbi est in alios quoque spargere quod pro magno fuerit consecutus. Quis alienam mortem sua solvit, nisi solus Dei Filius? Nam et in ipsa passione liberavit latronem (Luc. XXIII, 45). Ad hoc enim venerat, ut ipse a delicto purus, et omnia sanctus pro peccatoribus obiret (5). Proinde, qui illum æmularis donando delicta, si nihil ipse deliquisti, plane patere pro me: si vero peccator es, quomodo oleum faculæ tuæ sufficere et tibi et mihi poterit? (h) Habeo etiam nunc quo probem Christum. Si propterea Christus in martyre est, ut mœchos et fornicatores martyr absolvat, occulta cordis edicat, ut ita delicta concedat, et Christus est; sic enim Dominus Jesus Christus potes-

tatem suam ostendit: *Quid cogitatis nequam in cordibus vestris? quid enim facilius est dicere paralytico, Dimittuntur tibi peccata, an, Surge et ambula? Igitur, ut sciatis Filium hominis habere dimittendorum peccatorum in terris potestatem, tibi dico, paralytice, Surge et ambula* (Math. IX, 4, sqq.). Si Dominus tantum de potestatis suæ probatione curavit, uti traduceret cogitatus et ita imperaret sanitatem, ne non crederetur posse delicta dimittere, non licet mihi eandem potestatem in aliquo sine eisdem probationibus credere. Cum tamen mœchis et fornicatoribus a martyre expulsi veniam, ipse confiteris ejusmodi crimina non nisi proprio martyrio diluenda, qui præsumis alieno? Quod si est, jam et martyrium aliud erit baptisma. *Habeo enim, inquit, et aliud baptisma* (Luc. XII, 50). Unde et ex vulnere lateris Domini aqua et sanguis, utriusque lavaeri paratura, manavit (Joan. XIX, 34). Debeo ergo et primo lavacro alium liberare, si possum secundo (i), ingeramusque (6) in sinum necesse est. Quæcumque auctoritas, quæcumque ratio mœcho et fornicatori pacem ecclesiasticam reddit, eadem debet et homicidæ et idololatræ pœnitentibus subvenire, certe negatori, et utique illi quem in prælio confessionis tormentis collectatum sævitia dejecit. Cæterum, indignum Deo et illius misericordia, qui pœnitentiam peccatoris morti prævertit, ut facilius in Ecclesiam redeant, qui subando, quam qui dimicando ceciderunt. Urget nos dicere indignitas. Contaminata potius corpora revocabis quam cruentata? quæ pœnitentia miserabilior, titillatam prosternens carnem, an vero laniatam? quæ justior venia in omnibus causis, quam voluntarius, an quam invitus peccator implorat? Nemo volens negare compellitur, nemo nolens fornicatur: nulla ad libidinem vis est, nisi ipsa; nescit quod libet cogi. (j) Negationem porro

LECTIONES VARIANTES.

- (1) Donariis Lat.
(2) Capiti Lat.
(3) Leoni Lat.

- (4) Adstricto Seml. Obert.
(5) Obediret Seml. Oberth.
(6) Ingeram usque Lat.

COMMENTARIUS.

(a) *Nec ulli magis aditum carceris redimunt, quam qui Ecclesiam perdiderunt.* Maluit Latinus, *Ecclesiam*, ut de Ecclesiæ aditu intelligatur. Perdidiſſe Ecclesiam, sive Ecclesiæ aditum dicuntur, qui Ecclesia sunt ejecti; ut contra, reddi Ecclesia dicitur quibus redduntur jura pacis sive communionis ecclesiasticæ. RIC.

(b) *Violantur viri ac fœminæ in tenebris.* Quæ ab ethnicis olim adversus Christianos jactabantur, atrociora non erant istis quæ Septimius Psychicis suis infligit. RIC.

(c) *Alii ad metalla confugiunt.* Alii, inquit, ob mœchiam aut fornicationem ejecti, ethnicis procuratoribus metallorum corruptis, ad metalla confugiunt, ac pro Christi nomine raptos ad ea se fuisse simulant: unde mox, tanquam degustato martyrio, ad ecclesiasticæ communionis pacem revertuntur. Inde autem revertuntur ubi jam aliud martyrium necessarium est, ob ea nimium delicta quæ dum apud metalla per fraudem illicitæ pactionis agerent, forma negationis non levissima contraxere. Quis martyr! in sæculo agens inter ethnicos, damnatis supplex, nempe hostibus Dei et Christi, mœcho obnoxius et fornicatori, hoc est, idolorum cultoribus, vel iisdem quoque re ipsa mœchis et fornicatoribus, a quibus tamen suam ipse cum Ec-

clesia pacem redimit! RIC.

(d) *Denariis supplex, medico obnoxius et fœneratori.* Conjecturam protuli, quam tanti facio, quanti esse per exemplaria videbitur. RIC.

(e) *Puta nunc sub gladio.* Quasi diceret: Demus autem istos de quibus supra dictum est, veros esse et indubitatos martyres. RIC.

(f) *Jam leone concesso.* Circo videlicet conclamante Christianis leonem. Sic lib. de Spectaculis: *Illic in nos quotidiani leones expostulantur.* RIC.

(g) *Sufficiat martyri, etc.* Aut loquitur de martyribus qui suo martyrio baptizabantur, aut intelligit de omnimoda purgatione delictorum quam solis martyribus tum ipse non semel, supra, tum B. Cyprianus, *Epistola 52*, ad Antonianum adscribit, ita ut nihil restet post hanc vitam purgandum. PAM.

(h) *Habeo nunc quo probem Christum.* Hoc est, habeo nunc quo probem Christum peccata dimittere, non martyrem. RIC.

(i) *Ingeramusque in sinum necesse est.* In sinum Psychicorum, ut eorum contumaciam confundamus. RIC.

(j) *Negationem porro quanta compellunt, etc.* Quid hoc est? fornicationem idololatria majorem facere? *πρὸς ψυχήν* quidem peccatum est et grave et lethale; at

tum homericis oculis liquet, totum versiforme est. Dies et nox invicem vertunt. Sol stationibus annuis, Luna modulationibus mensuris variat. (a) Siderum distincta confusio (b) interdum dejicit quid, interdum resuscitat. Cœli ambitus, nunc (c) sub divo splendidus, nunc nubilo sordidus: aut imbres ruunt, aut si qua missilia cum imbris, dehinc (d) substillum, et denno sudum. Sic et mari (f) fides infamis, dum et flabris æque mutantibus, (e) de tranquillo probum, (f) de flustris temperatum, et extemplo (g) de decumanis inquietat. Sic et terram si recenseas temporatim vestiri amantem, prope sis eandem negare memor viridem cum conspicias flavam, mox risurus et canam. Cæteri quoque ejus ornatus quid (2) non aliud ex alio mutant, et (h) montium scapulæ decurrendo, et (i) fontium venæ cavillando (3), et (j) fluminum viæ oblumando (4). Mutavit et totus orbis aliquando, aquis omnibus obsitus. Adhuc maris conchæ, et buccinæ peregrinantur in montibus, cupientes Platoni probare etiam ardua fluisse. Sed et enatando rursus, in forma (5) mutavit rursus orbis, alius (6) idem. Mutat et nunc localiter habitus, cum

situs læditur; cum inter insulas nulla jam Delos, harenæ (7) Samos (k), et (si ille (l) non mendax) (8) cum (9) in Atlantico Libyam aut Asiam adæquans quæritur (10); cum Italiæ quondam latus, Hadria Tyrrhenoque quassantibus mediocentus inter ceptum, reliquias Siciliam facit; cum tota illa plaga discidii, contentiosos æquorum coitus angustis (11) (m) retorquens, novum vitii (n) mari imbuit (12), non exspuentis naufragia, sed devorantis. Patitur et continens de cœlo, aut de suo. Aspice ad Palestinam, qua Jordaues annis finium arbiter, vastitas ingens, et orba regio, et frustra ager; at (13) urbes retro, et populi frequentes, et (o) solus audiebat; dehinc, ut Deus censor est (14), impietas ignium meruit imbres. Hactenus Sodoma, et nulla Gomorrha, et cinis omnia, et (p) propinquitatis maris juxta cum solo (q) mortem vivit (15). Ex hujusmodi nubilo et Tuscia Vulsinios (16) deusta, quo magis de montibus suis Campania speret, erepta (r) Pompeios. Sed absit. Utinam et Asia secura jam sit de soli ingluvie! Utinam et Africa semel voraginem paverit, (s) unicus castris fraudatis

LECTIONES VARIANTES.

- (1) Forte maris, quo sensu dicitur mare infidum. EDD.
 (2) Si quid Ven. Seml.
 (3) Ebullando Pur: Ihen.
 (4) Obumbrando Franq. Ihen.
 (5) Infirma Ihen. infirma al.
 (6) Aliud Ven.
 (7) Rhene Pam.: insulam exiguam Delo vicinam, cui nomen Rhene, commemorat Stephans.
 (8) Et si ille non mendax Fran. et Sibylla non mendax C

- Seml. Ven. Rig. Leop.
 (9) Aon Fran. Pam. Leop.
 (10) Quæritur nunc Fran. Leop. nunc pro cum seq.
 (11) Angustis Fran.
 (12) Imbuit Pam. Leop.
 (13) Ager est et Fran.
 (14) Esset Fran.
 (15) Bibit Fran. mortuum ivit salm.
 (16) Add. pristinos Fran.

COMMENTARIUS.

(a) Siderum distincta confusio. Optimus erit ipse sui interpres, libro de Resurrectione Carnis: Redaccenduntur et stellatorum globi, reducuntur et siderum absentia, quas temporalis distinctio exemerat. RIC.

(b) Interdum dejicit quid, interdum, etc. Nihil aliud intellexit Auctor, quam ortum et occasum stellarum, que dejici et decidere dicuntur cum occidunt, resuscitari cum oriuntur. SALM.

(c) Sub divo splendidus. Subdivum ὑπερθεῖον, serenum. RIC.

(d) Substillum. Cum aqua de cœlo casitat guttatim. Glosæ, Substillat, στερογυροειδῆ. RIC.

(e) De tranquillo probum. Tranquillitate probum, tranquillum, ut de eo queri nemo jure possit. RIC.

(f) De flustris temperatum. Ventis agitatam, modo violentis, modo remissioribus. RIC.—An flustra hic temperato mari opponuntur? nequaquam, nam flustra malaciam maris significant. SALM.

(g) De decumanis inquietat. Fluctibus decumanis inquietatur. Ipse Tertullianus, infra, De paradiso exterminat, pro exterminatur. et, Positis exuviis novus explicat, hoc est, explicatur. SALM.

(h) Montium scapulæ decurrendo. Cum abrupta torrentium impetu de scapulis montium saxa in imum devolvuntur. SALM.

(i) Fontium venæ cavillando. Cavillari dicuntur fontes, cum sui copiam facere desinant, cava telluris subeundo: tunc enim circumpositos incolas fallunt, frustrantur, et fraudant. SALM.

(j) Fluminum viæ oblumando. Alluvione fluminis alveus limo sive humo oppietur; ita ut, occupato alveo, flumen divertere, et viam sibi novam facere cogatur. Oblumatio igitur est alluvio, πρόσρροσις. SALM.

(k) Samos. Hæc insula, Plinio teste, repente e mari emerserat. PAM.

(l) Ille. Scilicet Plato qui in *Tinæo* scribit in mari Atlantico insulam ingentem submersam. Atqui de harum aliarumque insularum interitu ac Sicilia, insula ex continente, latius in *Apolog.* (c. 40, col. 480 et 481), ubi iisdem pene verbis Tertullianus utitur. Et vero nomen vitii quod plaga illa discidii mari induit, aut (ut vatic. codex) imbuit, intelligo Rhegium, quippe quod græce obrutum significet (α ῥυγυμι). Fretum nempe inter Siciliam et Italiam ita dictum, quod, cum antea conjuncta essent, medium illud spatium aquis obrutum esset, et per angustiam scissum, sicuti ex Sallustio citat Isidor. Etym. lib. IV, in vocem: Sicilia, a Servio mutatus. PAM. et EDD.

(m) Angustis, id est angustis. EDD.—Angusta dicit, sicut Græci, στενά. RIC.

(n) Novum vitii. Novum vitium. Sic ipse infra, *endormidis solocem*, pro *endormidem solocem*. RIC.

(o) Solus audiebat. Ager ille qui nunc frustra est cum nihil ferat, olim in ore omnium erat ob fertilitatem, et vix de alio sermones erant. RIC.

(p) Propinquitatis maris. Hoc est, mare propinquum, quod dicitur mare Mortuum. RIC.

(q) Mortem vivit. Veram putamus hanc lectionem, etsi in Carmine de Sodoma legatur: *Nec mare vivit ubi mors est maris illa quieti*. Mare illud etiamnum visitur et vivit, sed mortuum vocatur, itaque novam vitam vivit, sed mortem. RIC.

(r) Pompeios. Hanc urbem, Vesuvii obrutum cineribus, excitatam e ruinis tandem nostris prope temporibus fuisse, cuique satis notum est. EDD.

(s) Unicus castris fraudatis. Non potest ambigi quin

beatæ in viris stabant. Pallium (1), extrinsecus (2) A habitus, et ipse quadrangulus, ab utroque laterum regestus, et cervicibus circumstrictus (3), (a) in fibulæ morsu (b) humeris adquiescebat. Instar ejus hodie, (c) Æsculapio jam vestro sacerdotium est. Sic et in proximo soror civitas (d) vestiebat, et sicubi alibi (e) in Africa Tyros. At cum sæcularium sortium variavit urua, et (f) Romanis Deus maluit, soror quidem civitas suoapte arbitrio mutare properavit, ut adpulsum Scipionem ante jam de habitu salutaret (4), (g) Romanum (5) præcoqua (h). Vobis vero post injuriæ beneficium, ut senium, non fastigium (6) exemptis, post Gracchi obscena quænia, et Lepidi violenta ludibria, post trinas Pompeii aras, et longas Cæsaris moras, ubi mœnia Statilius Taurus imposuit, (i) solemnia Sentius Saturninus enarravit, cum B concordia juvat, toga oblata est. Pro! quantum circummeavit, a Pelasgis ad Lydos, a Lydis ad Romanos, ut ab humeris sublimioris populi Carthaginenses complecteretur! Exinde tunicam longiorem cinctu arbitrante suspenditis, et (j) pallii jam teretis redundantiam (k) tabulata congregatione fulcitis: et si quid præterea conditio, vel dignitas, vel (l) temporalitas vestit, pallium tamen generaliter vestrum immemores etiam denotatis. Equidem haud miror præ documento superiore. Nam et arietem, non quem Laberius reciprocicornem, lanicentem, testitrahum (7), sed trabes machina est, (m) quæ muros frangere militat, nemini unquam adhuc libratum, illa dicitur Carthago,

Studiis asperrima belli.
(Virg. Æneid., lib. I, 18).

Prima omnium (n) armasse in (o) oscillum penduli impetus, commentata vim tormenti debile (8) pecoris caput vindicantis. Cum tamen ultimant tempora patriæ, et (p) aries jam Romanus in muros quondam suos audet, stupere illico Carthaginenses, ut novum, (q) extraneum ingenium:

Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas.
(Æn. lib. III, v. 415).

Sic denique nec pallium agnoscitur.

CAPUT II.

Sit nunc aliunde res, ne Pœnicum inter Romanos aut crubescat, aut doleat. Certe habitum vertere nature totius solemnne munus est. Fungitur et ipso mundus interim iste quem incumbimus. Viderit Anaximander, si plures putat: viderit si quis uspiam alius ad Meropas, ut Silenus, penes aures Midæ blattit, aptas sane grandioribus fabulis. Sed et si quem Plato æstimat cujus imago hic sit, etiam ille habet necesse est proinde mutare. Quippe si mundus, ex diversis substantiis officiisque constabit ad formam ejus quod mundus hic est: neque enim mundus, si non ut mundus proinde. Diversa in unum, ex demutatione diversa sunt. Denique diversitatis discordiam vices fœderant. (r) Ita mutando erit mundus omnis, qui et diversitatibus corporatus, et vicibus temperatus. (s) Nostra certe metatio, quod clausis vel in to-

LECTIONES VARIANTES.

(1) Pallii cod. mss.

(2) Dividente atque quadrata instita in viris autem extrinsecus Fran., etc.

(3) Circumstructus Fran. Par.

(4) Salutasset Venet. Salm.

(5) Romana Fran.

(6) Fastidium Rhen.

(7) Et lanicentem et testitrahum Leop.

(8) De bile Salm.

COMMENTARIUS.

(a) In fibulæ morsu. In fibulæ morsu est per fibulæ morsum. Sic Græci ἐξέρπει pro δὲ ἐξέρπει. SALM.

(b) Humeris adquiescebat. Hoc de pallio communi græcæ, quod in humeris fibula nexum sedebat, et utrumque humerum advelabat. SALM.

(c) Æsculapio jam vestro. Nam prius erat Pergamenorum duntaxat. RIC.

(d) Soror civitas. Utica, quam Strabo secundam Tyriorum coloniam esse tradit. RHEN.

(e) Sicubi alibi. Hoc est, si in aliqua Africæ regione jacet alia Tyros. Aliam vero Tyrum præter Uticam, Adrumetum, et ipsam Tyri coloniam, significat. EDD.

(f) Romanis Deus maluit. Aliquanto enim tempore nutavit inter utrumque populum, Romanum et Carthaginensem, fuitque cum variis casibus immixtis in ancipiti spe ac metu uterque versaretur. MERC.

(g) Romanum præcoqua. Fræcoei ac præfestinata romani habitus susceptio. RIC.

(h) Præcoqua. Quæ cum secundo bello Punico ab altero Scipione, istius avo qui Carthaginem evertit, frustra tentata expugnari non potuisset, ultro se Romanorum ditioni subiecit, stantibus adhuc Africæ rebus. MERC.

(i) Solemnia enarravit. Hoc est, solemnia effatus est inaugurandæ coloniae verba. RIC.

(j) Pallii jam teretis. Pallium vestrum quadratum tereti seu rotundo pallio mutavistis, hoc est, toga romana. Cui interpretationi appositissimum testem Salmasius adhibuit veterem Persii scholiasten, qui togam esse ait purum pallium forma rotunda, fusiore atque inundante sinu. RIC.

(k) Tabulata congregatione. Umbone ex pluribus tabulatis coacto, seu multiplici contabulatione ædificato. RIC.

(l) Temporalitas. Tempestas anni. RIC. — Quia (scilicet) aliter in pace, aliter in bello, hyeme aliter atque æstate. SALM.

(m) Quæ muros frangere militat. Cujus militia est muros frangere. RIC.

(n) Carthago prima omnium, etc. Machina illa quæ aries dicitur punicum est inventum; illud autem in oppugnatione Gaditana adinvenit. Quæ de oscillo postea Rigaltius, a Salmasio desumpta sunt. LE PR.

(o) Oscillum. Libratio, αἰώρα, machinæ ad incussionem et impetum libratae. Sic describitur ab Athenæo Mechanico Pephasmeni cujusdam Tyrii commentum adversus Gaditanos: Ἰστὸν στησάς, καὶ ἄλλον ἀπ' αὐτοῦ πλάγιον ἔρτίζουσα παρακλήσιως ταῖς τῶν ζυγῶν ἀλόαξεν, ἐστὶν τὸ πείλο; ἕλιον ἐξ ἀντιστάτου τὸ πλάγιον. RIC. — Id est:

Mulum cum erexisset, et ex illo alterum transversum, phalangum librarum instar, suspendisset, murum ferire cepit, modo reducens transversum illum, modo promovens. EDD.

(p) Aries jam Romanus. Qui olim fuit Carthaginensium. Eodem sensu dixit ante: Æsculapio jam vestro, qui nimirum antea Pergamenorum erat et Romanorum. SALM.

(q) Extraneum ingenium: διὰ τὸ ἕττον τοῦ μηχανήματος. RIC. — Scilicet, propter machinæ insuetum genus. EDD.

CAP. II. — (r) Ita mutando mundus erit omnis. Ille est, nisi mutaretur mundus non esset, ex diversis quippe substantiis compositus et compactus est. SALM.

(s) Nostra certe metatio. Hic mundus quem incumbimus, in quo metamur. SALM.

tum homericis oculis liquet, totum versiforme est. Dies et nox invicem vertunt. Sol stationibus annuis, luna modulationibus mensuris variat. (a) Siderum distincta confusio (b) interdum dejicit quid, interdum resuscitat. Cœli ambitus, nunc (c) sub divo splendidus, nunc nubilo sordidus: aut imbres runnt, aut si qua missilia cum imbribus, dehinc (d) substillum, et denuo sudum. Sic et mari (1) fides infamis, dum et flabris æque mutantibus, (e) de tranquillo probum, (f) de flustris temperatum, et extemplo (g) de decumanis inquietat. Sic et terram si recenseas temporatim vestiri anantem, prope sis eandem negare memor viridem cum conspicias flavam, mox risurus et canam. Cæteri quoque ejus ornatus quid (2) non aliud ex alio mutant, et (h) montium scapulæ decurrendo, et (i) fontium venæ cavillando (3), et (j) fluminum viæ obhumando (4). Mutavit et totus orbis aliquando, aquis omnibus obsitus. Adhuc maris conchæ, et buccinæ peregrinantur in montibus, cupientes Platoni probare etiam ardua fluitasse. Sed et enatando rursus, in forma (5) mutavit rursus orbis, alius (6) idem. Mutat et nunc localiter habitus, cum

A situs læditur; cum inter insulas nulla jam Delos, harenæ (7) Samos (k), et (si ille (l) non mendax) (8) cum (9) in Atlantico Libyam aut Asiam adæquans quæritur (10); cum Italia quondam latus, Hadria Tyrrhenoque quassantibus mediætenus inter ceptum, reliquias Siciliam facit; cum tota illa plaga discidii, contentiosos æquorum coitus angustis (11) (m) retorquens, novum vitii (n) mari imbuit (12), non exspuentis naufragia, sed devorantis. Patitur et continens de cælo, aut de suo. Aspice ad Palestinam, qua Jordanes amnis finium arbiter, vastitas ingens, et orba regio, et frustra ager; at (13) urbes retro, et populi frequentes, et (o) solus audiebat; dehinc, ut Deus censor est (14), impietas ignium meruit imbres. Hactenus Sodoma, et nulla Gomorrha, et cinis omnia, et (p) propinquitatis maris juxta cum solo (q) mortem vivit (15). Ex hujusmodi nubilo et Tuscia Vulsinios (16) deusta, quo magis de montibus suis Campania speret, erepta (r) Pompeios. Sed absit. Utinam et Asia secura jam sit de soli ingluvie! Utinam et Africa semel voraginem paverit, (s) unicus castris fraudatis

LECTIONES VARIANTES.

- (1) Forte maris, quo sensu dicitur more infidum. Edd.
 (2) Si quid Ven. Senl.
 (3) Ebulliantio Par: then.
 (4) Obumbrando Franq: then.
 (5) Infirma then. infirma al.
 (6) Aliud Ven.
 (7) Rhene Pan.: insulam exiguam Delo vicinam, cui nomen Rhene, commemorat Stephanus.
 (8) Et si ille non mendax Fran. et Sibylla non mendax C

- Seml. Ven. Rig. Leop.
 (9) Aou Fran. Pam. Leop.
 (10) Quæritur nunc Fran. Leop. nunc pro cum seq.
 (11) Angustis Fran.
 (12) Imbuit Pan. Leop.
 (13) Ager est et Fran.
 (14) Esset Fran.
 (15) Bibit Fran. mortuum ivit Salm.
 (16) Add. pristinos Fran.

COMMENTARIUS.

(a) Siderum distincta confusio. Optimus erit ipse sui interpres, libro de Resurrectione Carnis: Redaccendantur et stellularum globi, reducantur et siderum absentia, quas temporalis distinctio exemerat. Ric.

(b) Interdum dejicit quid, interdum, etc. Nihil aliud intellexit Auctor, quam ortum et occasum stellarum, que dejici et decidere dicuntur cum occidunt, resuscitari cum oriuntur. SALM.

(c) Sub divo splendidus. Subdivum ὑπαθρίον, sereneum. Ric.

(d) Substillum. Cum aqua de cælo casitat guttatim. Glossæ, Substillat, σπαραγγυριῶν. Ric.

(e) De tranquillo probum. Tranquillitate probum, tranquillum, ut de eo queri nemo jure possit. Ric.

(f) De flustris temperatum. Ventis agitata, modo violentis, modo remissioribus. Ric.—An frustra hic temperato mari opponuntur? nequaquam, nam frustra malaciam maris significant. SALM.

(g) De decumanis inquietat. Fluctibus decumanis inquietatur. Ipse Tertullianus, infra, De paradiso exterminat, pro exterminatur. et, Positis exuviis novus explicat, hoc est, explicatur. SALM.

(h) Montium scapulæ decurrendo. Cum abrupta torrentium impetu de scapulis montium saxa in imum devolvuntur. SALM.

(i) Fontium venæ cavillando. Cavillari dicuntur fontes, cum sui copiam facere desinunt, cava telluris subeundo: tunc enim circumpositos incolas fallunt, frustrantur, et fraudant. SALM.

(j) Fluminum viæ obhumando. Alluvione fluminis alveus limo sive humo oppietur; ita ut, occupato alveo, flumen divertere, et viam sibi novam facere cogatur. Obhumatio igitur est alluvio, πρὸς γῆρας. SALM.

(k) Samos. Hæc insula, Plinio teste, repente e mari emererat. PAM.

(l) Ille Scilicet Plato qui in Timæo scribit in mari Atlantico insulam ingentem submersam. Atqui de harum aliarumque insularum interitu ac Sicilia, insula ex continente, latius in Apolog. (c. 40, col. 480 et 481), ubi iisdem pene verbis Tertullianus utitur. Et vero nomen vitii quod plaga illa discidii mari induit, aut (ut vatic. codex) imbuit, intelligo Reginum, quippe quod græce obrutum significet (α ἑρῆνυται). Fretum nempe inter Siciliam et Italiam ita dictum, quod, cum antea conjuncta essent, medium illud spatium aquis obrutum esset, et per angustiam scissum, sicuti ex Sallustio citat Isidor. Etym. lib. IV, in vocem: Sicilia, a Servio mutuatus. PAM. et EDD.

(m) Angustis, id est angustis. EDD.—Angusta dicit, sicut Græci, στενά. Ric.

(n) Novum vitii. Novum vitium. Sic ipse infra, endormidis solocem, pro endormidem solocem. Ric.

(o) Solus audiebat. Ager ille qui nunc frustra est cum nihil ferat, olim in ore omnium erat ob fertilitatem, et vix de alio sermones erant. Ric.

(p) Propinquitatis maris. Hoc est, mare propinquum, quod dicitur mare Mortuum. Ric.

(q) Mortem vivit. Veram putamus hanc lectionem, etsi in Carmine de Sodoma legatur: Nec mare vivit ubi mors est maris illa quieti. Mare illud etiamnum visitur et vivit, sed mortuum vocatur, itaque non vitam vivit, sed mortem. Ric.

(r) Pompeios. Hanc urbem, Vesuvii obrutam cineribus, excitatam e ruinis tandem nostris prope temporibus fuisse, cuique satis notum est. EDD.

(s) Unicus castris fraudatis. Non potest ambigi quin

expiata! Multa et alia hujusmodi detrimenta habitum orbis mutavere (1), situsque movere. Bellis quoque plurimum licuisse et tristitia perget (2), non minus quam regnorum vices recensere. Quoties et ista mutaverunt (3), jam inde a Nino Beli progenie! si tamen Ninus regnaret (4) primus, (a) ut autumat superiorum profanitas: ferme apud vos ultra stylus non solet. Ab Assyniis, si forte, avi historiae patescunt; qui vero divinas lecitamus, ab ipsius mundi natalibus compotes sumus. Sed leta jam malo: quippe et leta mutant. Denique, si quid mare diluit, caelum deussit, terra subduxit, gladius detotondit, (b) alias versura compensati redit. Nam et primitus majorem ambitum (5) terra cassa, et vacans hominum, et sicubi aliqua gens occuparat, sibi soli erat. Itaque colere (6) omnia (si demum (7) intelligis alibi stipantem copiam, alibi deserentem), rucare atque (c) rustare instituit, ut inde velut ex surculis et propaginibus, populi de populis, urbes de urbibus, per ubique orbis pangerentur. Transvolavere redundantium gentium examina. Seythae exuberant Persas: Phoenices in Africam eructant; Romanos Phryges pariunt; Chaldaeorum semen in Aegyptum educatur; dehinc, inde cum transducitur, Judaea gens est. Sic et Herculeae posteritas, Temeno pariter Peloponesum occupando producant (8). Sic et Iones Nelei comites

A Asiam novis urbibus instruunt. Sic et Corinthii cum Archia moeniunt Syracusas. Sed vanum jam antiquilas, quando (d) curricula nostra coram. Quantum reformavit orbis saeculum istud! quantum urbium aut produxit, aut auxit, aut reddidit praesentis imperii triplex virtus (e), Deo tot Augustis in unum favente! quot census transcripti! (f) quot populi repugnati (9)! quot ordines illustrati! quot barbari exclusi! Revera orbis, cultissimum hujus imperii rus est, eradicatedo omni aconito hostilitatis, et (g) cacto, et rubo subdolae familiaritatis, (h) concultus et amoenus (10) (i) super Alcinoi pometum, et Midae rosetum.

CAPUT III.

Laudans igitur orbem mutantem, quid denotas hominem? Mutant et bestiae pro veste formam: quamquam et pavo pluma (j) vestis, et quidem de cataclitibus (11); imo (k) omni conchylio pressior (12), (l) qua colla florent; (m) et omni patagio inaurator, qua terga fulgent; et (n) omni syrinate solutor, qua caudae jacent; multicolor, et discolor, et versicolor; nunquam ipsa, semper alia; et si semper ipsa quando alia, toties denique mutanda, quoties movenda. Nominandus est et serpens, licet pone pavum: nam et iste quod sortitus est convertit, corium et aevum. Siquidem ut senium persensit, (o) in angustias (13) stipat, pariterque specum ingrediens, ab

LECTIONES VARIANTES.

- (1) Novavere *Fran.*
 (2) Licuit. Sed piget tristia *Fran. Leop.*
 (3) Mutaverint *Leop.*
 (4) Regnavit *Fran.* regnare *Salm.*
 (5) Majore ambitu *Fran.*
 (6) Colore... deferentem *Ren.*
 (7) Cogitans omnia si domum *Fran.* colere omnia sibi, domum *Leop.*

- C (8) A Temeno pariter Peloponesum o. producantur *Leop.*
 (9) Repurgati *Salm.* propaginati *Fran.*
 (10) Consitum et amoenum *Fran.* consultus et amoenus, *codex.*
 (11) Cataclitibus *Fran. Leop.*
 (12) Depressior *Fran.*
 (13) Angusta se *Fran.* angustias se *Leop.*

COMMENTARIUS.

ista sint capienda de Cambysae exercitu in Lybicus Syrtibus, immensis arenarum cumulis cooperto atque obruto. Plat. in Alex. SALM.

(a) *Ut autumat superiorum profanitas.* De Nino, a quo Assyriorum repetenda origo, diximus olim in animadversionibus contra Praadam. De eo autem loquitur Diodorus lib. II. πρώτος τῶν τῆς ἰστορίας καὶ μυθολογίας παραδεδόμενων, Νίνος ὁ βασιλεὺς τῶν ἀσσυρίων; primus omnium qui in historiam et memoriam transierint, Ninus rex Assyriorum. LE PR.

(b) *Alias versura compensati.* Versura hic non est usura vel foenus, ut perperam vulgo interpretantur, sed τὸ ἀντιστορεῖν vel ἡ ἀντιστορεῖν, ut Graeci calcuniones vocant. SALM.—Id est, sit compensatio alia conversione. EDD.

(c) *Rustare.* Rustum seu ruscus sunt rubi et sentes; unde ruscare, sive rustare: unde et rustariae falces, sentibus eradendis paratae, apud Varronem, lib. I de re rustica. Sic in Apologetico, *Edictorum securibus rustatis et caeditis*, c. 4, col. 286. RIC.

(d) *Curricula nostra.* Saeculum nostrum, annis currentibus. RIC.

(e) *Triplex virtus.* Id est, tres imperatores seu Augusti, de quibus statim, nempe Severus pater, Antoninus et Geta filii. RIC.

(f) *Quot populi repugnati.* Florus, *Pænos mari repugnavit.* RIC.

(g) *Cacto.* Cactus folio spinoso describitur, Plinio lib. XXI, I, cap. 46, et veteribus Glossis, *Cactum, ἀκάνθας εἶδος.* Hesychius, *Κακτος ἀκανθα, ὅπ' ἧς εἰς τὴν γῆν, νεβρὸς ἀχρηστὰ ἔχει τὰ ὀστέα εἰς ἀυλοῦς.* RIC.

(h) *Concultus et amoenus.* Concultum dicit, quod alias simpliciter, cultum; et est contrarium inculto.

RIC.

(i) *Super Alcinoi pometum.* Pomaria Alcinoi regis in Corcyra insula celebrantur a Plinio, lib. XIX, cap. 4. Meminit etiam Homerus, lib. VII Odys., cujus verba citantur a Justino mart. adv. gen. PAM.

CAP. III.—(j) *Vestis de cataclitibus.* De pretiosis ac diligentius adservatis. Sic Apuleio lib. XI: *Chorus veste nivea et cataclitibus praenitens;* et Sexto Empirico: *τρίμιον καὶ κατάκλειστον.* Hesych. *Κατάκλειστοι, ἐν Κέρυνθῳ ἱταῖραι τῆς τῆς, quae scilicet vulgo minime parerent, qualis illa Catulli,*

Servanda nigris diligentius uvis. RIC.

(k) *Omni conchylio pressior.* Pressa purpura dicitur, quae purius et meracius lucet. Etenim laus ei summa color sanguinis pressi et concreti, nigricans adspectu, idemque suspectu refulgens. Plin. IX, 38.

RIC.

(l) *Qua colla florent.* Florere, de purpura dicitur. Ipse Tertull. libro de Idol.: *Qualis de humeris ejus purpura floreret.* RIC.

(m) *Et omni patagio.* Patagium, unde patagia vestis, nihil aliud est quam clavus aureus, qui ad summam tunicam assuebatur: vulgo in matronis patagium dicebatur, et clavus in viris. LE PR.

(n) *Omni syrinate solutor.* Tragica vestis: inde et mulieres tragicæ quoque inducebantur solutum et laxim. LAC.—Ita vocabatur a verbo graeco σῦρα, quia a tergo fluebat et pone talos humi protrahabatur. EDD.

(o) *In angustias stipat.* Ipse, lib. ad Martyras: *Regulus in arcæ genus stipatus.* RIC.

percussit Larissæus heros in virginem mutando : A Centaurorumque sanguis in sagittis (h) pumice speculorum medullis educatus , (a) unde et nominis tum , quandoquidem labiis vacuerat ab uberum ; ille (b) apud rupicem , et sylvicolam , et monstrum eruditorem scrupæ schola eruditus. Fei in puero matris sollicitudinem patiens , certe n histriculus (1) , certe jam virum alicui (e) clanculo (2) functus , adhuc sustinet (f) stolam fundere , n struere , cutem fingere , speculum consulere , n demulcere , aurem quoque foratu effœminatus , i li apud Sigæum (g) strongyla (3) servat. Plane miles est : necessitas enim reddidit sexum. elio sonuerat , nec arma longe. Ipsum , inquit , a virum attrahit. Cæterum si post incentivum e puellam perseverasset , potuit et nubere. Ec- que mutatio , monstrum equidem geminum , de emina , mox de feminis vir , quando neque veri- g: ri debuisset , neque fallacia confiteri. Uterque s mutandi malus : alter adversus naturam , al- ntra salutem. Turpius adhuc libido virum cultu guravit , quam aliqua materna formido , tametsi tur a vobis qui potius erubescendus est , scytalti pelliger ille , qui totam epitheti sui sortem aliebriculu compensavit. Tantum Lydiæ clanculo licuit , ut Hercules in Omphale , et Omphale in le prostitneretur. Ubi Diomedes , et croenta pia ? ubi Busiris et bustuaria altaria ? ubi Geryon us ? Cerebris adhuc eorum clava fœtere maleum unguentis offunderetur. Vetus jam Hydræ

Centaurorumque sanguis in sagittis (h) pumice speculi excludebatur , insultante luxuria , ut post monstra transfixa coronam forsitan suerent. Ne sobria mulieris quidem aut viraginis alicujus scapulae , sub exuvias bestiae tantæ introire potuissent , nisi diu mollitas , et evigoratas , et exeduratas (4) , quod apud Omphalem balsamo aut telino spero factum. Credo et iubas pectinem passus. Ne cervicem enervem inureret (i) sciria (5) leonina , hiatus erinibus infarsus , (k) gemini inter antias adumbrati (6). Tota oris contumelia mugiret , si posset : Nemea certe , si quis loci genuis , ingemebat : tunc enim se circumspexit leonem perdidisse. Qualis ille Hercules in serico Omphales fuerit , jam Omphale in Herentis scorto designata descripsit. Sed et qui (l) ante Tiryinthium accesserat pugil Cleomachus , post Olympiæ cum incredibili mutatu (m) de masculo fluxisset , intra cutem cæsus et ultra , inter fullones jam Novianos coronandus , meritoque mimographo Lentulo in Catinensibus commemoratus , utique sicut (n) vestigia (7) cestuum viris (8) occupavit , ita et (o) endromidis solocem aliquam (p) multicia synthesi extrusit (9). Physconem et Sardnapalum tacendum est , qui nisi insignes libidinum , alias reges nemo nosset. Tacendum autem , ne quid et illi de Caesaribus quibusdam vestris obussissent , pariter propudiosis : ne canina (10) forte constantiæ mandatum sit , impuriorem Physconic , et molliorem Sardnapalo Cæsarem designare , et quidem (q) Subneronem. Nec tepidior vis vanæ quoque gloriæ mutandis

LECTIONES VARIANTES.

- Ustriculus Fran.
- Alicujus clanculo Fran.
- Stolam Fran.
- Exodoratas Fran.
- Stiria Fran. ciria Seml.

- C (6) Genuinos i. a. adumbratos Fran.
- (7) Fastigia Fran.
- (8) Viriosa Fran.
- (9) Extruxit Fran.
- (10) Nec magnæ Fran.

COMMENTARIUS.

dit Deus , impressa est naturæ manuum divinarum stas. Homo ipse est portio principalissima æ. Ipsa igitur hominis natura fidem Deo consuo debet. Si fidem fallit , si naturam suam sui effœminatione , aut alio quovis plagio violat aive , tum vero naturæ ac divinæ majestatis reus sit.

Unde et nominis concilium. Unde sibi nomen vit et conciliavit. RIC.

Apud rupicem et sylvicolam. Rupex non a rupi , nam prima corripitur sed a Græco ῥύπαξ , ins , sic petrones a petris. SALM.

Monstrum eruditorem. Hoc est , monstruosum eptorem sive doctorem. Chironem significat , ex et homine Centaurum. RIC.

Jam histriculus. In Glossis histriculus , et hirticulus. ἰασιπρωατος. RIC.

Clanculo functus. Clanculum. RIC.

Stolam fundere. Id est stola fusiore uti. SALM.

Strongyla , στρωγγύλη , statua in clypeo expresso thorace vultu. Inde est quod apud nos etiam plebs usurpat , La trogne d'un tel. RIC.

Pumice speculi excludebatur. Scio specula olim argento atque ære fieri vulgo solita. quæ pumice tri , polirique recte possunt ; sed non video similitudinis sit inter speculum et sagittas. SALM.

Sciria leonina. σκίρβια. σκληρότης , pellis leonina , minime subacta est , sed crudo gestatu exarefacta rruit. RIC.

Genuini inter antias adumbrati. Antia sunt comæ ἰων κροπαφῶν περιμέμναι , seu ut gloss. aliud habet τρι

χει μεταξύ τῶν κεράτων τῶν βοῶν. Didici autem a Salmasio comas alias esse τὰς ὑπὲρ τῶ μέτωπον quæ capronæ dicuntur , alias ἐπὶ πλάγῳ quæ antia et remulsæ ac antependulæ Apuleio , alias denique κατόπιν nutritas fuisse. LE PR.

(1) Ante Tiryinthium. Auctor certe Hercules gymnicorum certaminum . sed ille vi , non arte pugillabat et luctabatur ; hinc vires corporis , et genitivum robor , non artem ejus in certaminibus veteres commendarunt. SALM.

(m) De masculo fluxisset. Pugilem significat in multitudine febris patientiæ molliem solum , unguento delibutum , vestitu affluentem. RIC.

(n) Vestigia cestuum viris occupavit. Loco cestuum armillis induit brachiis. RIC.

(o) Endromidis solocem. Endromidem solocem , soloci , hoc est , rudi et crasso filo contextam. RIC.

(p) Multicia synthesis. Dicuntur etiam multicia , vestes quælibet molles , delicatæ , ac pellucidæ , ut solent esse fœminarum. Quod satis innuunt illa Juvenalis ,
.....Sed quid

Non facient alii , cum tu multicia sumas ,
Cretico ?

Et in VI :

Humida suspectis referens multicia rugis. RIC.

(q) Subneronem. Domitianum , qui portio Neronis dicitur , Apolog. col 295. Subnero , ut Submarinus , Cic. X , ep. 4. RIC. — Subneronem. Hoc est qui ad Neronem proxime accederet , Domitianus enim sui temporis Nero dictus. Sic Tull. ep. 1 , lib. X , ad Attic. Submarium dixit pro homine sua crudelitate Marium adæquante. LE PR.

Sed vos omnem lanicii dispensationem, structuramque telarum Minervæ maluistis, cum penes Arachnen diligentior offleina. Exinde materia; nec de ovibus dico Milesiis, et Selgicis (1), et Altinis, aut quis Tarentum vel Batica cluit, natura colorante, sed queniam et arbusta vestiunt, et lini herbida post virorem lavacro nivescunt; (a) nec fuit satis tunicam pangere et serere, ni etiam piscari vestitum contigisset: (b) nam et de mari vellera, quo muscosæ l nositatis (c) plantiores (2) conchæ comant. Prorsus haud latet bombycem, verniculi genus est, quæ per aerem liquando (3) araneorum horoscopis idoneus sedes tendit, dehinc devorat, mox alvo (4) reddere, (d) proinde si necaveris, animata jam stamina (5) volves. Tantam igitur paraturam materiarum ingenia quoque vestificinæ prosecuta, primum tegendo homini, qua necessitas præcessit, dehinc et ornando, imo et inflando qua ambitio successit, varias indumentorum formas promulgavere; quarum pars gentilitus inhabitantur, cæteris incommunes; pars vero passivitas omnibus utiles, ut hoc pallium, et si græcum magis, sed lingua jam penes Latium est: cum voce vestis intravit. Atque adeo ipse qui Græcos (e) præter urbem (6) censebat, lite-

ras eorum vocemque senex jam eruditus, idem Cato (f) iuridicinæ suo in tempore (g) humerum exercitus, haud minus palliato habitu Græcis favit. (h) Quid nunc, si est Romanitas omni salus, nec honestis tamen modis ad Græcos estis (7)? Aut, ni ita est, unde gentium in provinciis melius exercitis, quas natura agro potius elucendo commodavit, studia palæstræ (i) male senescentia, et cassum laborantia, et lutea unctio, et pulverea volutatio, et (j) arida saginatio? (k) Unde apud aliquos Numidas, (l) etiam equis cæsariatos, (m) juxta cutem tonsor, et cultri vertex solus immunis? Unde apud hirtos et hirsutos, (n) tam rapax a culo resina, (o) tam furax a mento volsella? Prodigium est hæc sine pallio fieri. Illius est hæc tota res Asiæ. Quid tibi Libya et Europa cum (p) xysticis (8) munditiis, quas vestire non nosti? Revera enim quale est græcatim depilari (9) magis quam amiciri?

CAPUT IV.

(q) Habitum transferre ita demum culpæ proprie (10) est, si non consuetudo, sed natura mutetur. Sat refert inter honorem temporis et religionem. (r) Dei (11) consuetudo fidem tempori, natura Deo. Naturam ita-

LECTIONES VARIANTES.

- (1) Salgicis *Fran.*
- (2) Lautiores *Fran.*
- (3) Aliquando *Fran.*
- (4) Vacuo *Salm. æque Fran.*
- (5) stamine *Fran.* nematam jam stamen evolves *Salm.*
- (6) Pellendos urbe *Fran. Rig.*

- (7) Admodum græcis estis *Fran. græci estis al.*
- (8) Exoticis *Fran. rusticis Rhen.*
- (9) Depellari *Fran.*
- (10) Cultus probrum *Fran. culæ prope Salm.*
- (11) Religionem Dei *edd. vet.*

COMMENTARIUS.

de philyra, hoc est, de tilicæ membrana fasciatim dissecta intorquchant. Tenus philyræ, est tenia seu laqueus et vinculum ex philyra. Tenus autem et Tenia, Græca sunt. Hesychius, Τέναι ζώναι. Item, Τέναι, ζώναι στήθων, δισμοί, διαδήματα. Item, Τέναι, ὑπέροισ ἰαίνας ἢ πικρίσματος. *RIG.*

(a) *Nec fuit satis tunicam pangere, ni etiam piscari vestitum contigisset.* Est in hunc sensum præclara Plinii indignatio: Quid mari, inquit, cum vestibus; si tanta ventri cum eo societas, quid tergori? Parum sit, nisi qui vescimur periculis, etiam vestiamur, etc. lib. IX, cap. 35. Is tamen demuscosa ista concharum lanositate nihil. *RIG.*

(b) *Nam et de mari vellera.* Marinum vellus Græci τήναι, seu πινάδες ἴριον dicunt. *RIG.*

(c) *Plantiores conchæ,* πικρίσματα, ad plausum aptiores: unde etiam formatum est latrans Planti nomen. *RIG.*

(d) *Proinde si necaveris.* Sequenda videtur Salmasii lectio hæc, *proinde si necaveris, nematam jam, stamen evolves.* Hoc est, si animalculum illud necaveris antequam nema suum reddiderit, ex ima alvo postea evolves stamen quo oppletur. *LE PR.*

(e) *Præter urbem censebat.* Ex urbe pellebat. *RIG.*

(f) *Juridicinæ suæ tempore.* Hoc est, Præturæ. *RIG.*

(g) *Humerum exercitus.* Cinetu Gabino. *LE PR.*

(h) *Quid nunc si est Romanitas omni salus,* etc. Hic vero ante Salmasium erant tenebræ caliginosissimæ. Sequimur accensa face præveniem. Tertullianus Carthaginienses suos alloquitur: Si Romanos mores amplecti cunctis populis utile est et gloriosum, quid nunc per studia prorsus inhonesta atque inutilia ad Græcos abitis? Aut ni sic facitis, unde gentium palæstra quæ solet effœtum corpus tradere senectuti, et in cassum laborare, vestras provincias invasit melius exercitas, et ab natura telluri potius subigende comparatas? Unde gentium, nisi ex Græcia ad nos

venit lutea illa unctio, et pulverea volutatio, et arida saginatio? *RIG.*

(i) *Male senescentia.* Duplex hic est interpretatio: Aut enim palæstræ studia male senescentia apud Carthaginienses dicuntur, qui cum in desuetudinem fere abirent, ea renovavit Severus. Aut ideo male senescentia dicuntur, quia raro senescunt pugiles. *LE PR.*

(j) *Arida saginatio.* Errat vir maximus qui aridam saginationem ξηραλοσύνη interpretatur, cum sit ξηραλογία, quæ athletarum propria erat. *SALM.*

(k) *Unde apud aliquos Numidas.* Carthaginienses dicit esse quadamtenus Numidas, quia scilicet Numidarum affines. *RIG.*

(l) *Etiam equis cæsariatos.* Quibus equina ad galeam erat cæsaries. *RIG.*

(m) *Juxta cutem tonsor, et cultri vertex solus immunis.* Barba juxta cutem rasa, acriore tonsura, solo capite intonso. Verticem pro capite posuit. *RIG.*

(n) *Tam rapax ab ala resina.* Hinc alipitarius qui resina et dropace alas pilabat. Nam alipila resina erat, qua alæ pilabantur. *SALM.*

(o) *Tam furax a mento volsella.* Canis intercipientis, suffurandis, intervellendis. *RIG.*

(p) *Xysticis munditiis.* Athleta et palæstrite exercabantur in xystis et porticibus nudi; ideoque summa illis fuit cura corporis et munditiarum. *RIG.*

CAP. IV. — (q) *Habitum transferre.* Idem est ac si diceret, habitum transferre, ita demum habitus probrum est, atqui vestimentum vestimenti probrum non est, sed hominis. *SALM.*

(r) *Dei consuetudo fidem tempori.* Præclare hæc restituit Salmasius ad sensum et manum Tertulliani. Sane debet consuetudo fidem tempori, cum ipsa nihil sit aliud quam temporis usus diuturni. Ita qui consuetudinem mutat, tempus tantum spernit. At natura fidem debet Deo, nempe auctori suo; naturam enim

item habitus qui novitati suæ stare religionem mentiantur? cum ob cultum omnia candidatum, et (a) ob notam vittæ, et privilegium galeri Cereri initiatur: cum ob diversam affectionem (b) tenebricæ vestis, et (c) tetrici supra caput velleris, (d) in Bellonæ, mentes (1) fugantur: cum (e) latioris purpuræ ambitio, et (f) galatici ruboris superjectio Saturnum commendat: cum ipsum hoc pallium morosius ordinatum, et (g) crepidæ græcatum (2) Æsculapio adulantur. Quanto tunc magis arguas illud, et urgeas oculis, etsi jam simplicis et inaffectedatæ, tamen superstitionis reum? Enimvero cum hanc primum sapientiam vestit, quæ vanissimis superstitionibus renuit, tunc certissime pallium super omnes exuvias et peplos angusta vestis superque omnes apices (3) et titulos (h) sacerdos suggestus. D. due oculos suadeo, reverere habitum unius interim erroris tui renuntiatorem.

CAPUT V.

Tamen, inquis, ita a toga, ad pallium? quid enim si a diademate et a sceptro? an aliter mutavit Anacharsis, cum regno Scythiæ philosophiam præverit? Nulla in melius transgressi (4) sint signa, est habitus iste quod faciat. Prius etiam (i) ad simpli-

- (1) Montes *Fran.*
 (2) Cretatæ græcatum *Fran.*
 (3) Apices et titulos *Seml.*
 (4) Transgressus *Fran.*
 (5) Spectatilam *Fran.*

(a) *Ob notam vittæ et privilegium galeri.* Notæ matronales, seu privilegia matronalia, vitta et galerus, et matronarum quidem Cereri initiatarum. Galerum autem intellige candidum. *Ric.*

(b) *Tenebricæ vestis.* Nigra. *Ric.*

(c) *Tetrici supra caput velleris.* Tetrici, Bellona seu Minerva calceata furvis galeam formis. Ipse Tertull. de Testim. An. pag. 82. *Ric.*

(d) *In Bellonæ mentes fugantur.* Mentem fugatur fanaticus, qui in æde Bellonæ furore corripitur. Bellonarius, ἢ θεοπροβύεινος. *Ric.* — Vulgo legitur in Bellonæ montes fugantur, et antequam prima Tertulliani prodire editio nostra, sciebamus apud Augustinum in actis purgationis Ceciliani, mentionem fieri montis Bellonæ, juxta Carthaginem, quo nonnulli sese tunc in persecutione contulerant. Sed cum aut montes Bellonæ complures, aut Bellonarius in Bellonæ montes fugatos fuisse nemo hactenus monstraverit; imo fanaticos vehementi furore in fano Bellonæ correptos, ideo Bellonarius dici auctores antiquissimi tradiderint, facile passi sumus persuaderi nobis, vulgatam lectionem hoc loco defendi nullo modo posse, adeoque legendum, in Bellonæ mentes fugantur. In Bellonæ, scilicet fano, mentes fugantur, illi nempe quæ mens et ratio per furorem eripitur, eodemque modo, mentes fugari dicuntur, quomodo et ratio fugere, et mentes vagari, alienari, moveri, præcipitari, agitari, et contrario sensu redire. Salmasio placet, mentes fugantur, qua forma Græci dicunt ἐγίσταρα δὲ φρενός. Mentem fugantur dixit Septimius, ut col. 1654. Campmia erepta Pompeio. *Le Pr.*

(e) *Latoris purpuræ ambitio.* Saturnum ambit et vestu latior purpura. *Ric.*

(f) *Galatici ruboris.* Coccinei. Plinius, *Coccam Galaticæ rubens granum.* *Ric.*

(g) *Crepidæ græcatum.* Crepidæ græcatum, est crepida græcanica. *Ric.*

(h) *Sacerdos suggestus.* Sacerdotalis ornatus, sic

ceum captatellam (5) ejus, nullo tædio constat: adeo nec artificem necesse est, qui pridie rugas ab exordio fornet, et inde (j) deducat in talias (6), totumque contracti ambonis figmentum custodibus forcipibus assignet, dehinc diluculo tunica prius cingulo correpta, quam præstabat moderationem (7) texuisse, recognito rursus nubone, et si quid exorbitavit reformato, partem quidem de lævo promittat, ambitum vero ejus ex quo sinus nascitur jam deficientibus tabulis, retrahat a scapulis, (k) et exclusa dextera in lævam adhuc congerat cum alio pari tabulo (l, in terga devoto, atque ita hominem sarcina vestiat. Conscientiam denique tuam perrogabo, quid te prius in toga sentias indutum, anne onusium? Si negabis, domum consequar, videbo quid statim a limine properes. Nullius profecto alterius indumenti expositio quam togæ gratulatur. (m) Calceos nihil dicimus, proprium togæ tormentum, immundissimam pedum tutelam, verum et falsam, quem enim non expedit in algore et ardore rigere nudipedem, quam in calceo vincipedem (8)? magnum incessum munimentum (n) sutrinæ venetiæ prospexere, perones effæminatos. At enim pallio nihil expeditius, etiam si duplex, quod Cratetis mora nusquam vestiendo cum ponitur (9): quippe (o) tota molitio ejus (p) ope-

LECTIONES VARIANTES.

- (6) Tiliæ *Fran.*
 (7) Moderatiorem *Seml.*
 (8) Vincipedem *Fran.*
 (9) More n. v. componitur *Fran.*

COMMENTARIUS.

Persius Sat. 1.

Ecce modè heroas sensus adferre docemus
 Nugari solitos Græce,

hoc est, heroas, seu heroicis sensus. *Ric.*

CAP. V.—(i) *Ad simplicem captatellam.* Sic restituit Salmasius ex veteris scripturæ vestigiis, hoc est, simplicem capiendi vestiendique commoditatem. Noluist Tertullianus dicere *capturam*: nam hoc ad prædæ pertinet. Noluist *captionem*; nam hoc ad fraudes. Noluist *captum*; nam hoc ad ingenium. Qua forma igitur alibi dicit, *peccatellam*, et *monelam*, et *fovelam*; qua forma item vulgus *tutelam*, et *cautelam*, et *lovelam*, maluit dicere *captatellam*. *Ric.*

(j) *Deducat in talias.* In rugas et plicaturas, quasi scissuras. Taleas et taleolas dixere scriptores rerum rusticarum. *Ric.*

(k) *Et exclusa dextera in lævam adhuc congerat.* Apud veteres Romanos, manus intra vestem seu togam continebantur, at vero postea factum ut toga sub brachio dextera conjiceretur, manuum liberam relinquere, de posteriori ratione hic Septimius. Ita Græcæ philosophi pallium gestabant. *Le Pr.*

(l) *In terga devoto.* Dedicato ac reservato in emunum, ut etiam terga orientur. *Ric.*

(m) *Calceos proprium togæ tormentum.* Etenim calceos simul cum toga sumebant. Itaque togam balulabant in calceo vincipedes. *Ric.*

(n) *Sutrinæ venetiæ prospexere.* Veneriæ olim male legebatur; sunt autem sutrinæ venetiæ, in quibus venetæ pelles ad conficiendos calceos accommodarentur. Ut enim in Venetorum tractu magna armentorum copia, ita et pellium ad calceos. *Le Pr.*

(o) *Tota molitio ejus, etc.* Philosophicum pallium uno circumjectu liberum ac solutum corpus adstringit et circumdat. *Le Pr.*

(p) *Operire solutum.* Ambitione soluta, uno circumjectu. *Ric.*

induviis, et jam viro salvo. Calor est omnis affectus: A Enimvero jamdudum censoria intentionis (g) episcy-
verum cum in affectationem flabellatur, jam de in-
cendio glorie ardor est. Habes igitur ex isto fomite
æstuantem magnum regem, sola gloria minorem.
Vicerat Medicam gentem, et victus est Medica
veste. Triumphalem (a) cataphractem amolitus,
(b) in captiva sarabara decessit: pectus squamarum
signaculis disculptum, textu pellucido tegendo
nudavit, et anhelum adhuc ab opere belli, ut
mollius, ventilante serico extinxit. Non erat satis
animi tumens Macedo, ni illum etiam vestis inflatio
dejectasset. Nisi quod et philosophi puto ipsi aliquid
ejusmodi affectant. Audio enim in purpura philoso-
phatum. Si philosophus in purpura, (c) cur non et in
baxa? Tyrium (1) calciari nisi auro, minime græca-
tur. Dicit (2), atquin alius et sericatus, et crepidam
æratu inaccessit? digne quidem, ut bacchantibus in-
dumentis aliquid subtinniret, cymbalo inaccessit. Quod
si jam tunc locorum Diogenes de dolio latraret, non
cænulenti pedibus, ut rhorii platonici sciunt, sed
omnino totum Empedoclem (d) in adyta cloacinarum
detulisset, ut qui se cœlitem delirarat, (e) sorores
prius suas, dehinc homines deus (3) salutaret. Tales
igitur habitus qui de natura et modestia transferunt,
et acie figere, et (f) digito destinare, et nutu tradere
merito sit. Prorsus si quis Menandrico fluxu delica-
tam vestem humi protrahat, audiat penes se et com-
micus, qualem demens iste chlamydem disperdit?

LECTIONES VARIANTES.

(1) Baxea tyria Fran.

(2) Nisi aurum minime græcatos decet Fran.

C (3) Deas Fran.

COMMENTARIUS.

(a) *Cataphractem amolitus in captiva sarabara de-*
cessit. Detracto sibi cataphracte in quo triumphaverat,
de fastigio illo decessit, ac pene subegit sese,
cum induit captiva sarabara. Ea sunt vestimenta
barbarorum, quos ille prælio superaverat, cæseratque.

LE PR.

(b) *In captiva sarabara decessit.* Annon ridentibus
sunt interpretes, qui Alexandrum in suis bracciis de-
cessisse voluit? Ita enim hoc verbum *decessit* acce-
perunt, quasi in sarabaris suis mortuus sit. SALM.—
In captiva sarabara Putarem hic legendum *saraballa*,
locus enim Danielis III, habet saraballim סרבלים, hoc
est chlamydes fort vel pallia. LE PR.

(c) *Cur non et in baxa?* Ipse lib. de Idololatria,
pag. 408: *Soccus et baxa quotidie inaurantur.* RIC.—
Baxa genus calcamenti deaurati et muliebris. SALM.

(d) *In adyta cloacinarum.* In cloacas quarum præ-
sides Cloacinæ, tot igitur Cloacinæ quot cloacæ. At Ve-
nerem Cloacinam Plinius, non a cloacis quibus præ-
esset sed a cluendo, id est purgando denominatam
asserit; hic autem ideo Afer Cloacinæ dixit, non
Cloacinam. SALM.

(e) *Sorores prius suas.* Convenienter sane putido
illi Deo Empedocli sorores putidissimas dedit Cloaci-
næ deas. RIC.

(f) *Digito destinare.* Idem est quod directo digito
aliquem monstrare ac denotare. SALM.

(g) *Episcynio disperso.* Supercilio minus adstricto
contractoque, minus severo, quantum ad denotatio-
nem et increpationem. RIC.

(h) *Subverbustos in liberalibus.* Mastigias adhuc ver-
berum quibus uesti sunt vibicibus notatos, in liberali-
bus vestimentis videas, hoc est, hominum liberorum
vestibus indutos. RIC.

nio disperso quantum denotati, passivitas offert li-
bertinos in equestribus (h), subverbustos in liberali-
bus, dediticio in ingenuis, rupices in urbanis, scur-
ras in forensibus, paganos in militaribus: vespillo,
leno, lanista tecum vestiuntur. Converte et ad femi-
nas, habes spectare quod Cæcina Severus graviter
senatui impressit, matronas sine stola in publico.
Denique (i) Lentuli auguris consultis, quæ ita sese
exactorasset, (j) pro stupro erat pœna: quoniam
quidem indices custodesque dignitatis habitus, ut le-
nocinii factitandi impedimenta, sedulo quædam de-
suefecerant. At nunc in semetipsas lenocinando, quo
planius adeantur, (k) et stolam, et supparum, et cre-
pidulam, et caliendum, ipsas quoque jam lecticas,
et sellas, queis in publico quoque domestice ac se-
crete habebantur, egeravere. Sed alius extinguit sua
lumina, alius non sua accendit. Aspice lupas papu-
larium libidinum nudinas, (l) ipsas quoque fietri-
ces, et si præstat oculos abducere ab ejusmodi pro-
pudiis occisæ in publico castitatis, aspice tamen
(m) vel sublimis, jam matronas videbis. Et cum latrin-
arum antistes sericum ventilat, et (n) immundiorum
loco cervicem monilibus consolatur, et armillis quas
ex virorum fortium doais ipsæ quoque matronæ te-
mere usurpassent, omnium pudendorum conscias
manus inserit, (o) impuro cruri purum aut mulleo-
lum inducit calceum: cur istos non spectas, vel illos

δ ματτομοσ sen στυμοστες, stigmaticus Tullio, stigmo-
sus Plinio. LE PR.

(i) *Lentuli auguris consultis.* Gn. Lentulus augur
cum Publ. Lentulo primum, iterum cum M. Crasso
consul fuit Augusti tempore: ejus consulti quod de
matronarum habitu sub eo factum est, nulla mentio
apud Senecam et Suetonium qui de eo locuti sunt.
MERC.

(j) *Pro stupro erat pœna.* Tam sædæ exactora-
tionem eadem pœna, quæ stupro. RIC.

(k) *Et stolam et supparum, etc.* Turnebus crepidu-
lam legit, sed magis placet vulgata lectio. Nam cre-
pidulum Festo significat ornamentum capitis, quod in
capitis motu crepitum facit. Caliendum, inquit, Tur-
nebus, operimentum capitis significat agræco καλλιστον;
usurpatum etiam Arnobio lib. VI adv. gentes. PAM.

(l) *Ipsas quoque fietrices.* Fietricem adjungit lupæ,
lenam meretrici. Fietrix, simulatrix, quæ conciliando
amori exitiove cerea simulacra fingit, venefica, le-
na. RIC.

(m) *Vel sublimis.* Oculis scilicet transversum tuc-
tibus. RIC.

(n) *Immundiorum loco cervicem monilibus consola-*
tur. Cervices suas infelici latrinæ lavandæ ministerio
damnatas absurdissimi luxu impudentia consolatur.
RIC.

(o) *Impuro cruri purum, etc.* Quoniam calcei apud
Romanos cruris partem velabant, cothurni, unde
Ovid. lib. III, de arte.

Pes malus in nivea semper celetur alata.

Mullei autem calcei, alii perones erant, alii uncinati,
qui magistratibus functi fuerant, gestabant mulleos,
milites fulmentatos, cæteri perones gerebant et cal-
ceos ὀμοθυρανοσ. LE PR.

tertiis detulit: qua Æsopus histrio (a) ex avibus A ejusdem pretiositatis, ut canoris et loquacibus quibusque, (b) centum (1) millium patinam confiscavit. Filius ejus post tale pulpamentum potuit sumptuosius esurire: margarita namque vel ipso nomine pretiosa delansit, credo ne mendicis patre cœnasset. Taceo Neronis et Apicis et Rufos: dabo catharticum impuritatis Scauri, et alex Curii, et vinolentiæ Antonii: (c) et memento istos interim ex multis togatos fuisse. Quales apud pallium? Haud facile has purulentis civitatis quis eliciet, et exsuppurabit (2), ni sermo palliatus.

CAPUT VI.

Sermone, inquit, me suscisti, medicamine sapien- B tissimo. Verum, et si eloquium quiescat aut infantia subductum aut reverentia retentum, nam et elinguis philosophia vita contenta est, ipse habitus sonat. Sic denique auditur philosophus, dum videtur. De occurso meo vitia suffundo. Quis

non æmulum suum cum videt, patitur? Quis oculis in eum potest, in quem mentibus non potest? Grande pallii beneficium est, sub cujus recogitatu improbi mores vel erubescunt. Viderit nunc philosophia quid prosit: nec enim sola mecum est. Habeo et alias artes in publico utiles. De meo vestiuntur et primus informator literatum, (d) et primus edomator (3) vocis, (e) et primus numerorum arenarius, et grammaticus, et rhetor, et sophista, et medicus, et poeta, et qui musicam pulsat, (f) et qui stellarem conjectat, et qui volaticam spectat. Omnis liberalitas studiorum quatuor meis angulis tegitur. Plane post romanos equites, verum et (g) accendones, et omnis gladiatorum ignominia togata producitur. Hæc nimirum indignitas erit, a toga ad pallium, sed ista pallium loquitur. At ego jam illi etiam divitiæ sectæ ac disciplinæ commercium confero. Gaude, pallium, et exulta, melior jam te philosophia dignata est, ex quo christianum vestire cœpisti.

LECTIONES VARIANTES.

- (1) Sexcentorum Fran.
(2) Exvaporavit Fran.

- (3) Edodator Venet.

COMMENTARIUS.

assibus permutari cœpit, qui duobus tantum assibus et semisse olim permutabatur. SALM.

(a) *Ex avibus canoris et loquacibus.* Cantu aliquo aut humano sermone vocalibus, Plinius. RIC.

(b) *Centum millium patinam confiscavit.* Centum millia in confiscato habuit, quæ pro patina illa numeraret. RIC.

(c) *Et memento istos interim.* Omnino legendum, sicut edidit Rhenanus: *Et memento istos interim ex multis togatos fuisse; qualis apud pallium haud facile. Has purulentis civitatis quis eliciet et exsuppurabit ni sermo palliatus.* RIC.

CAP. VI.—(d) *Et primus edomator vocis.* Edomatores vocis de phonasco accipiunt, non recte, nec enim phonasco pueros olim dedisse operam crediderim, inter prima illa rudimenta literarum, nisi si qui

cantores tragici vellent esse aut comædi. SALM.

(e) *Et primus numerorum arenarius.* Arithmeticum significat varias numerorum compositiones in abaco pulvere consparso discipulis suis monstrantem. RIC.

(f) *Et qui stellarem conjectat.* Stellarum interpretis lib. I de Cultu fœm. RIC.

(g) *Accendones.* Sic habent veteres libri. Accendones dicit lanistas, qui gladiatores ad certamen accendunt. Sic Laberius appetones dixit, qui alienum appetant; eademque forma Varro comedones; Ammianus Marcellinus, reposcones. Sed cur non accedones Septimius dixerit parasitos; qui etiam invocati accedere solent? Nam et adserla dicuntur et scurræ. SALM.

APPENDICES

AD GENUINA Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTULLIANI OPERA.

Appendix prima.

CARMINA TERTULLIANO ADSCRIPTA.

Inter eruditos, nemine refragante, hodieum receptum est supposititia esse ac perperam Tertulliani nomen præ se ferre, carmina quæ in operum ejus libro Pamelius inserenda censuit. Sic, inquit Lumper, quinque libri contra Marcionem carminibus conscripti, Tertulliani non sunt. 1° Indignos namque esse tam præstantis ingenii viro, satis evincit *stylus, toties violatæ prosodiæ reus, toties rebus tractandis impar, toties telis in hostem stringendis hebes.* 2° Tertullianus ipse lib. I contra Marcionem, cap. 1, secundo

D ac tertio, adornatum a se opus contra illum hæresiar- cham præfatur, ac deinde pleniore compositione rescissum: certe eodem orationis genere opus illud rescisum est, quo properatum fuerat. Cum itaque opus contra Marcionem, quo priorem compositionem Tertullianus rescidit, sit disputatio, non poema; sequitur et prius opus disputationem fuisse properatam, non poeticam luctationem. 3° Versus illi fuerunt a Fabricio, unius codicis, ignoti quidem et obscuri, auctoritate, Tertulliano inscripti. 4° Tertullianum